

Aprob.
Avocatul Poporului,
Victor Ciorbea

RAPORT
privind vizita efectuată la Penitenciarul Botoșani, județul
Botoșani

Sumar:

Prezentul raport, întocmit ca urmare a vizitei inopinate la Penitenciarul Botoșani, este structurat pe trei capitole, după cum urmează:

1. Cadrul general și organizarea vizitei
2. Constatările rezultate din vizita efectuată
3. Recomandări

1. Cadrul general și organizarea vizitei

În temeiul art. 14 și art. 29⁷ din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în datele de 15 și 16 iulie 2016, a fost efectuată o vizită inopinată la Penitenciarul Botoșani.

Vizita a avut ca obiect verificarea tratamentului aplicat persoanelor private de libertate, în contextul aspectelor sesizate în presă cu privire la protestele din sistemul penitenciar, precum și măsurilor dispuse în acest sens.

Potrivit relatărilor mass-media, începând cu data de 11.07.2016, deținuții din mai multe unități penitenciare (inclusiv Penitenciarul Botoșani) și-au manifestat nemulțumirea față de condițiile de detenție și au recurs la diverse forme de protest, escaladând clădirile, incendiind diverse obiecte și refuzând hrana. Persoanele private de libertate reclamau supraaglomerarea, aspecte legate de participarea la activități lucrative și educative, programul tv, serviciile medicale și solicitau micșorarea cuantumului pedepsei cu închisoarea și modificarea termenelor stabilite de comisiile pentru liberare condiționată.

La vizită au participat: reprezentanți ai Domeniului privind prevenirea torturii în locurile de detenție (_____ – Centrul Zonal Bacău și _____ – Centrul Zonal București); _____ - reprezentantul Biroului Teritorial Iași al instituției Avocatul Poporului; _____, reprezentant al Asociației „Alternative Sociale” Iași.

2. Constatările rezultate din vizita efectuată

La data efectuării vizitei, în Penitenciarul Botoșani erau custodiate 1010 de persoane private de libertate, la o capacitate legală de 1174 de locuri, ceea ce reprezenta un procent de ocupare de aproximativ 86% din capacitatea legală.

La momentul vizitei, era suspendat accesul atât în spațiul special amenajat cât și în secții, precum și dreptul la plimbare - motivat de faptul că protestatarii erau într-o perioadă de acalmie și se urmărea menținerea unei perioade cât mai îndelungate de calm.

Menționăm că, în data de **14 iulie 2016**, reprezentanții Biroului Teritorial Suceava al instituției Avocatul Poporului au efectuat o anchetă la Penitenciarul Botoșani, constatându-se că era constituită o celulă de criză pentru gestionarea protestelor la care recuseseră persoanele private de libertate. În cadrul anchetei, au fost purtate discuții cu doi dintre deținuții care protestau și care se aflau în refuz de hrană, care au precizat că revendicările lor vizează, spre exemplu condițiile de cazare, calitatea hranei, asistența medicală și psihologică deficitară, lipsa unor programe de terapie ocupațională, neacordarea permisiilor, prețurile practicate de magazinele din incinta penitenciarului. Referitor la modul de gestionare a formelor de protest la care au recurs persoanele private de libertate, deținuții au declarat că forțele de ordine prezente în penitenciar nu au folosit violența.

a) derularea formelor de protest

Cu ocazia vizitei efectuate în data de 15 iulie 2016, s-a constatat că protestele au început în data de **12.07.2016**, jurul orei 19.00 - când persoanele private de libertate au refuzat să primească masa de seară. O parte a deținuților au scandat împotriva condițiilor necorespunzătoare de cazare din unitate, au aruncat cu borcane, săpunuri și produse alimentare, iar la o cameră de pe Secția 5 au dat foc la haine, pe care le-au suspendat aprinse la ferestre.

Manifestările au continuat pe parcursul zilei de **13.07.2016**, când aproximativ 190 de deținuți au refuzat să mai părăsească curtea de plimbare și să intre în camere, iar alții au escaladat supraînălțări pentru a-și continua protestele de pe acoperișul Secției de deținere E 5 (8 deținuți), respectiv acoperișul curții de plimbare aferentă Secției E 2 (13 deținuți). În cursul zilei de 13.07.2016 au protestat și deținuții aflați în interiorul curții de plimbare aferente Secției E 5. Pe parcursul protestelor deținuții au distrus sisteme de siguranță și ușa unui birou, pentru a putea urca pe acoperișul secției de deținere.

Incidentul a fost soluționat prin negociere, deținuții aflați în curtea de plimbare și pe acoperișul Secției de deținere E 5 intrând în camere. Totuși, o parte din deținuții aflați pe acoperișul curții de plimbare E 2 au continuat forma de protest chiar și pe timpul nopții de 13/14 iulie 2016.

În cursul zilei de **14.07.2016** au continuat forma de protest un număr de 4 deținuți pe acoperișul curții de plimbare aferentă Secției E 2, precum și 6 deținuți pe acoperișul Secției de deținere E 5. Totodată, în timpul zilei de 14.07.2016, în jurul orei 11,00, un deținut aflat în proximitatea Postului de control nr. 2, care aștepta să fie transferat la Penitenciarul Iași, a escaladat antena radio a unității prin depășirea mijloacelor de siguranță.

În seara zilei de 14/15 iulie 2016 un deținut a lovit un agent membru al personalului, iar la o cameră de deținere din cadrul Secției E 2 un număr de 5 deținuți au incendiat saltele, baricadând ușa de acces în cameră și distrugând unele bunuri. S-a intervenit cu promptitudine și au fost folosite mijloace de stingere a incendiilor, neutralizând posibilitatea extinderii focului. Inițial deținuții au refuzat să iasă, dar au fost scoși din cameră de către forțele de intervenție, prezentați la cabinetul medical și apoi relocați la o altă cameră de deținere. Imediat, după stingerea incendiului s-a verificat împreună cu reprezentanți ai Inspectoratului pentru Situații de Urgență problema extinderii fumului pe secție și în celelalte camere.

În cursul nopții de 14/15 iulie 2016, deoarece deținuții aflați pe acoperișul curții de plimbare aferentă Secției E2 au recurs la acte de distrugere, nesupunere și instigare la revoltă violentă a celorlalți deținuți, a fost dispusă intervenția grupei operative în vederea restabilirii ordinii și climatului de siguranță în penitenciar. Înainte de intervenție, persoanele private de libertate au încercat să se autoincendieze, respectiv să incendieze obiectele de cazarmament. În timpul intervenției, doi dintre cei patru deținuți au manifestat rezistență fizică activă, încercând în repetate rânduri, să lovească membrii grupei operative cu coli de tablă desprinse de pe acoperișul curții de plimbare. Cei patru deținuți de pe acoperișul curții de plimbare E2 au fost coborâți și prezentați la cabinetul

medical al unității, cu mențiunea că doi dintre ei s-au automutilat, atât anterior cât și în timpul intervenției.

Au fost consultați de către medicul unității, recomandându-se unuia dintre deținuți prezentarea la Unitatea de Primire Urgențe Botoșani, ca urmare a unor plăgi tăiate autoprovocate, însă acesta a refuzat. Pentru ceilalți deținuți nu a fost necesară prezentarea la Unitatea de Primire Urgențe a Spitalului Județean "Mavromati" Botoșani, aceștia declarând că nu au fost agresați. Ulterior deținuții au fost relocați la camere de deținere aferente Secției E 3. Întreaga intervenție a fost filmată, conform procedurilor legale.

Cei șase deținuți aflați pe acoperișul Secției de deținere E5 au continuat forma de protest.

În cursul zilei de **15.07.2016**, în jurul orei 9.00, deținutul aflat pe antena radio a renunțat la forma de protest, a coborât, a fost prezentat la cabinetul medical al unității și apoi repartizat la camera de deținere. În aceeași zi, în jurul orelor 14.00, cei șase deținuți aflați pe acoperișul Pavilionului de deținere B au renunțat la forma de protest, au coborât și au fost prezentați la cabinetul medical al unității, iar ulterior, relocați la camera de deținere din cadrul Secției E3.

În legătură cu modalitatea de intervenție, s-a precizat că aceasta este condiționată de atitudinea deținuților la un anumit moment, iar intervenția se realizează cu respectarea principiilor de utilizare a mijloacelor de imobilizare, în conformitate cu prevederile art. 15-16 din Lege nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate și a Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013.

Pe toată durata incidentelor, ca **forțe de sprijin au acționat unități specializate aparținând Inspectoratului Județean de Jandarmi Botoșani, Inspectoratului de Poliție Județean Botoșani, Inspectoratului pentru Situații de Urgență "Nicolae Iorga" Botoșani, precum și Brigada Mobilă de Jandarmi Bacău, misiunea acestora constând în acțiuni de descurajare și supraveghere.**

b) asistența medicală acordată deținuților care recuseseră la forme de protest

La data vizitei, penitenciarul nu avea medic de medicină generală sau stomatolog angajat permanent. Asistența medicală primară era asigurată de un medic de familie din oraș în baza unui contract de colaborare, și de doi asistenți medicali generaliști angajați ai penitenciarului.

Medicul echipei a discutat cu pacienții internați în infirmerie, persoane în vârstă care prezentau patologii neurologice, cronic-degenerativă și metabolică, fără legătură cu evenimentele recente.

Cabinetul medical avea: **registre de consultații**, în care erau consemnate datele persoanelor examinate, diagnosticul/diagnosticile și indicațiile de tratament; **registre de tratament**, unde se ținea evidența medicației administrate.

Existau de asemenea registre pentru **evidența hetero și autoagresiunilor**, registre de evidență a **persoanelor consumatoare de droguri**, registre pentru **monitorizarea pacienților aflați în infirmerie și a celor aflați în refuz de hrană**. Registrele examinate erau exacte și la zi, erau securizate și păstrate conform cu normele în vigoare.

Cabinetul medical avea registru de consemnare a existenței mărcilor traumatice sau a semnelor fizice de rele tratamente/abuzuri sau tortură, nefolosit deoarece conform legislației în vigoare acestea trebuie să fie înregistrate de către un medic, iar la data vizitei penitenciarul nu avea nici un medic angajat permanent. *Eventualele semne clinice erau înregistrate în opisul de examinări medicale curente, de către asistentul care le constata.*

Afecțiunile medicale monitorizate erau diverse, de la patologie banală la afecțiuni psihiatrice sau datorate abuzului de substanțe. Cabinetul medical are în evidență un număr de **247 deținuți cu afecțiuni cronice și 108 deținuți cu afecțiuni psihiatrice**, din care doar **80 acceptă administrarea tratamentului psihiatric**.

Asigurarea de medicamente și materiale sanitare se realiza centralizat.

A fost pusă la dispoziția echipei de vizită și o **scurtă informare despre evenimentele care au avut loc recent** (număr de camere implicate, efective implicate, o scurtă listă cu distrugerile produse, numărul de persoane private de

libertate ce au necesitat asistență medicală, consultații sau internări în spitale din rețeaua Ministerului Sănătății). De asemenea, au fost prezentate echipei **copii de pe adresa de informare a Parchetului de pe lângă Tribunalul Botoșani** privind evenimentele recente produse în penitenciarul mai sus menționat, precum și de pe **adresele de sesizare privind 4 cazuri de agresiune între persoane private de libertate.**

Din verificarea documentelor puse la dispoziția echipei de vizită, au rezultat următoarele:

În perioada 15.06-15.07.2016 au fost întocmite un număr de **234 rapoarte de incident**, pentru diverse abateri disciplinare. Dintre acestea, **de interes pentru situația actuală** au fost un număr de **127 incidente** disciplinare diverse.

În aceeași perioadă, **numărul persoanelor private de libertate transferate** pe curse la alte **penitenciare** a fost de **10** pe data de **12.07.2016**, **16** pe data de **14.07.2016** și **20** pe data de **15.07.2016**.

Din registrele de consultații ale cabinetului medical, registrele de examinare medicală ale persoanelor private de libertate transferate pe curse și registrele de consultații acordate în urgență persoanelor private de libertate rezultă că **între 12.07-15.07.2016, și cu deosebire în datele de 12 și 13.07**, mai multe persoane examinate au prezentat diferite **semne fizice de agresiune**, de la **excoriații** până la **hematoame, echimoze, traumatisme faciale, nazale, plăgi tăiate autoprovocate ale membrilor superioare.**

S-a adus la cunoștința persoanelor aflate în această situație faptul că **pot solicita examinare medico-legală în cadrul Serviciului de Medicină Legală Botoșani**. Unii au refuzat, motivând fie că s-au autoagresionat pe fondul unui nivel crescut de stress, fie că au fost agresionați de colegii de detenție.

Pentru un număr de 4 persoane private de libertate s-au întocmit bilete de trimitere către Serviciul de Medicină Legală. De asemenea, pentru toate cele 4 cazuri a fost sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Botoșani.

În ziua vizitei și până la plecarea echipei de vizită din incinta penitenciarului, un număr de 220 persoane declaraseră că se află în greva foamei, refuzând mâncarea oferită de penitenciar.

Din discuțiile purtate de cei doi asistenți medicali și cu medicul echipei, a reieșit că un număr de persoane private de libertate ar fi fost lovite în timpul intervenției echipelor specializate, prezentând diferite traumatisme. Ei au fost prezentați la cabinetul medical al unității, cu mențiunea că 2 (doi) dintre cei 4 (patru) deținuți s-au automutilat, atât anterior cât și în timpul intervenției. Au fost examinați, recomandându-se unuia dintre deținuți prezentarea la Unitatea de Primire Urgențe Botoșani, ca urmare a unor plăgi tăiate autoprovocate, însă acesta a refuzat. Pentru ceilalți deținuți nu a fost necesară prezentarea la Unitatea de Primire Urgențe a Spitalului Județean “Mavromati” Botoșani, aceștia declarând că nu au fost agresați. Ulterior deținuții au fost relocați la camere de deținere aferente Secției E3.

Întreaga intervenție a fost filmată conform procedurilor legale.

Față de cele expuse, în temeiul art. 29¹¹ alin. (1) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Avocatul Poporului:

RECOMANDĂ

conducerii Penitenciarului Botoșani

să întreprindă măsurile legale care se impun pentru:

- respectarea dispozițiilor art. 29¹⁰ din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, potrivit cărora “Nicio persoană nu poate fi trasă la răspundere pentru informațiile comunicate membrilor echipei de vizitare”, precum și a dispozițiilor art. 15 din Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, potrivit cărora nici o autoritate nu va dispune, aplica sau tolera vreo sancțiune împotriva vreunei persoane și nu o va prejudicia în vreun alt mod pentru fapta de a comunica orice informație, fie ea adevărată sau falsă. Ca atare, este interzisă supunerea la intimidări, abuzuri sau represalii a persoanelor private de libertate după efectuarea vizitelor reprezentanților Mecanismului național de prevenire;

- gestionarea incidentelor conform prevederilor legale, cu respectarea principiului proporționalității utilizării procedurilor de intervenție, fără vătămarea integrității fizice a persoanelor private de libertate sau supunerea la relele tratamente. Sub acest aspect, reținem că **în datele de 12 și 13.07**, mai multe persoane examinate au prezentat diferite **semne fizice de agresiune**, de la **excoriații** până la **hematoame, echimoze, traumatisme faciale, nazale, plăgi tăiate autoprovocate ale membrelor superioare**, iar din discuțiile purtate de cei doi asistenți medicali cu medicul echipei, a reieșit că un număr de persoane private de libertate ar fi fost lovite în timpul intervenției echipelor specializate, prezentând diferite traumatisme;

- identificarea unor măsuri adecvate de negociere și gestionare a formelor de protest;

- dispunerea măsurilor legale care se impun pentru angajarea personalului medical necesar desfășurării activităților din Penitenciarul Botoșani;

- dispunerea măsurilor legale pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție, având în vedere revendicările invocate de persoanele private de libertate în timpul protestelor.

Bacău, 4 august 2016